

25 DE ANI DE ARTĂ PLASTICĂ ROMÂNEASCĂ *

Dan HÄULICĂ

Încă în 1939, George Călinescu vorbea despre știință de a citi cu orgoliu, de a citi cu orgoliu biblioteca din care se alcătuiește patrimoniul ireductibil al spiritualității naționale. A avea puterea și știința de a arăta străinilor : iată avem valori, sănătate și acestea ; iată avem rezerve importante. Nu există mare civilizație fără acest fel de orgoliu documentar, spunea George Călinescu.

Socialismul ne-a invățat să întreprindem astfel de bilanțuri : un bilanț nu pentru a închide astfel niște etape, ci dimpotrivă pentru a merge înainte cu această tenacitate prospectivă care este semnul civilizației noastre.

Cei veniți numai cu o jumătate de oră înainte de deschiderea expoziției au văzut încă o agitație care continua în toate colțurile, ultimele retușuri ale unei expoziții care a fost stâruiitor meditată ; se aduceau corecții încă, o diferență de numai 5 cm conta în ochii organizatorilor. Acest „provizorat” ni se pare fertil și semnificativ pentru că o asemenea expoziție nu vrea să închidă un drum, ci vrea să arate că arta noastră, în ansamblul ei este — pentru a folosi un termen cu o mare circulație în presă de specialitate — o expoziție deschisă, deschisă în cel mai profund înțeles, deschisă în sensul metamorfozelor lăuntrice, pe care organizatorii au căutat să le pună în valoare ; deschisă în sensul unei variații de direcții, complementare, deși distincte. Și gîndul acestei expoziții, care nu e o expoziție tematică în sens convențional, ci vrea să ilustreze istoria obiectivă a socialismului prin istoria specifică a artei din acești 25 de ani, deci în această reflectare specifică, gîndul acestei expoziții a fost de a articula într-un chip coerent o evoluție care, binelînteles, a cunoscut destul de aspecte disperate.

Nu avem naivitatea să credem că dezvoltarea istoriei ascultă de niște scheme simplist raționale, dar există o raționalitate profundă care își face drum în istorie și această raționalitate, această identitate, dacă vreți, între real și logic, pe dedesubtul accidentelor înselătoare, se găsește relevată în expoziția închinată aniversării Republicii.

Vorbeam de metamorfozele lăuntrice ; de aceea expoziția noastră nu și-a permis să prezinte atenției publicului niște simple nuclee tematice, ci niște nuclee de interes suflătoresc. O operă ca *Ana Ipătescu* de pildă, asupra căreia îl vedem revenind pe meșterul Ciucurencu în mai multe variante — și expoziția începe cu această pinză și se încheie cu ultima variantă a lui Ciucurencu — o operă ca aceasta polarizează pe parcursul a aproape 25 de ani o revenire tenace a artistului. La fel, pentru *Bâlcescu* am dat două variante ale temei în cazul lui Lucian Grigorescu, reveniri ale unui artist, reveniri fecunde și necesare ; anăd variante ale unor monumente foarte importante, ca de exemplu *1907* al lui Naum Corcescu, reveniri care pot exemplifica continuitatea de-a lungul a 25 de ani, continuitate care se verifică și în alt plan, în sensul unei coerențe sincrone, pentru că nouătatea acestei expoziții pe planul experienței românești este gîndirea laolaltă a genurilor, fără discriminările artizanale care ne-au făcut destul râu multă vreme. Peste aceste discriminări, un dialog între pictură și sculptură, pe de o parte, și apoi între ele și grafica, este menit să arate ceea ce leagă pe dinâmîntru înaintarea artei noastre. Și dacă în cazul lui Corneliu Baba am pus alături desenele care pregătesc niște compozиții cu o importanță de toții știută în deceniul 1950—1960, a fost tocmai pentru a arăta ce ample ore laboratorul de creație al unui artist. Și dincolo de ceea ce se desprinde din aceste întreguri, un întreg pe care îl constituie, de exemplu, momentul Anghel, cu lucrările grupate în jurul expoziției sale din 1957, este tocmai ideea unei

* Articolul reprezintă Cuvîntul rostit de criticul de artă Dan Häulică, comisarul expoziției „25 de ani de plastică românească”, la vernisajul care a avut loc în sălile Muzeului de artă al R.S. România, în ziua de 23 decembrie 1972.

Inaintări tenace, cîte odată cunoscind o anume obscuritate pînă să izbucnească în lumina deplină a capodoperelor.

Este un document această expoziție în sensul că vrea, însearcă, pentru prima oară la noi, să strunceze această experiență în timp — acum pentru 25 de ani — a artei noastre, o istorie care își permite reaori licențe în ceea ce privește desfășurarea pe firul cronologic al faptelor; cel puțin pînă în 1965, deci pînă într-o vreme destul de apropiată de noi, se urmărește această înaintare cronologică cu o stricte programatică; dar o istorie care nu poate epuiza varietatea de izbinzi a artei noastre în spațiul fatal finit, limitat, mult sub năzuințele noastre pe care ni-l oferă muzeul. și dificultățile noastre sunt de fapt dificultățile bogăției, ale bogăției artei noastre care nu se poate reduce la o selecție de cîteva zeci de lucrări, dificultățile bogăției pe care o ilustrează însăși multiplicitatea de expoziții deschise acum, în zilele acesteia, în toată țara, peste tot — sănătatea expoziției jubiliare. În care, bineînțeles fiecare oraș are mîndrie să arate lucrările cele mai bune pe care le păstrează în patrimoniu său și din această varietate de manifestări omagiale, din această mîndrie multiplu extinsă de a arăta ce am făcut interesant, important, a provenit și o majoră dificultate pentru organizatorul expoziției.

Se știe că expoziția nu este exhaustivă și nu putea fi exhaustivă. Ea a vrut să marcheze însă niște tendințe, niște momente, în care se articulează această structură istorică. De aceea, operele pe care le vedem aici trebuie înțelese ca niște jaloane care exemplifică o dezbatere. În acest sens, expoziția este pentru noi toți, critici și artiști, un punct de pornire, o ipoteză de lucru, pe care am vol-o dezbatută în confruntări critice care să corecteze propunerile pe care le-am făcut, care să le îmbogățească.

Dar, în orice caz, eu un asemenea început, cu voința de a organiza expoziția de tipul acesteia, eu mîndria aceasta a unei coerente sintetice pe care o îngăduie arta noastră omagiem sărbătorirea Republicii.

Vorbeam despre mîndrie în sens documentar. Cine vede această expoziție rămîne cu impresia unei dezvoltări de culoare, de forme, a unei amplitudini de căutări care sunt de natură să ne exalte. Ea a fost gîndită ca un argument împotriva complexelor de provincialism Jenan pe care le mai avem uneori în confruntarea noastră cu străinătatea. Ne punem prea ușor cenușă în cap cîteodată, ștergem prea ușor moștenirea unor ani care au rămas îndărâtul nostru.

Expoziția de față vrea să arate că mîndria de care vorbeam este intemeiată; ștacheta e ridicată destul de sus, este un nivel de calitate, de rigoare artistică pe care l-am urmărit cu îndărâtnicie, și totuși, la acest nivel se găsesc destule opere semnificative în toate momentele. și încă un lucru pe care și-l-a propus să-l demonstreze expoziția, care nu se pare esențial pentru marile răspunderi politice ale culturii noastre, este acesta: angajarea noastră spre socialism n-a fost nicicind un fenomen lățurănic, chiar dacă uneori a fost servită și de opere mai indoiolești. Mersul nostru spre idealurile noi ale revoluției și ale socialismului, punctat în această evoluție istorică pe care inscripțiile ce însoțesc grupajele o indică, mersul acesta a fost marcat de contribuția celor mai bune talente ale artei noastre: Lucian Grigorescu în primii ani, Ghîță, Ciucurencu; expoziția aduce niște lucruri neașteptate: un tablou închinat Republicii, în 1952 de Tuculescu, ca și alte nouătăți surprinzătoare. și convergența deci profundă dintre politic și estetic, care este un crez al nostru al tuturor, se verifică pe întregul dezvoltării noastre. Este un fenomen de continuitate deci, între o perioadă mai îndepărtată și o perioadă mai nouă, dar nu în sensul că s-ar putea alătura pur și simplu pe simeză lucrări distanțate la 10—12 ani ale unui artist. Dacă încercăm acest lucru — și s-a încercat în o altă fază a expoziției — rezultatul este disparat. Dar disparitatea aceasta nu este o vină a artei noastre, nu este un fel de cameleonism al artei cum își închipuie unii; împotriva este un semn al unei dialectici necesare pentru că în secolul nostru ritmul prefacerilor, metabolismul lăuntric al artei este mai rapid în funcție de vastitatea comunicațiilor, de tot ceea ce solicită flință și personalitatea umană, astfel încît succesiunea momentelor în creația unor artiști ascultă de o altă lege decit în secolele anterioare.

Nu este deci o instabilitate frivolă aceea care face să se despărăt transânt momente din creația unor artiști, ci este sensul unor înaintări firești, care sunt sensul tocmai al vitalității.

De fapt, aceasta vrea să probeze expoziția și o probează cu un fel de ostentație, dar ostentația însăși a unor lucrări de calitate și de artă adevarată pe care expoziția le aduce.

Mary spunea: „Adevărul este la fel de puțin modest ca și lumina”. În sensul acesta adevărul poate fi ostentativ. și demonstrația pe care o face manifestarea aceasta, că este o expoziție gîndită, cu un program care invită cititorul — pentru că este un fel de a căi imaginile cel pe care îl propunem aici — să parcurgă un fel de itinerar, invităția pe care ne-o lansează este aceea de a fi mîndri de vitalitatea ireductibilă, de aderență profundă a artei noastre la fondul înatacabil de spiritualitate al acestui popor.

Trebue amintite osîrdia multiplă, diligența plină de gust, fervoarea călăuzită mereu de un simț superior al nuantelor, atmosfera de încredere, căldura umană pe care au șiut s-o asigure oamenii din muzeu în întreprinderea în care ne-am lansat împreună, o întreprindere deloc ușoară și care unora li s-a părut prea ambicioasă. Să cităm aici prezența alături de noi — cei care am primit mandat din partea secției de critică a U.A.P., criticul de artă Teodor Enescu și subsemnatul — a tovarășilor directori Maria Bădulescu și Anastase Anastasiu, a tov. Georgeta Peleanu, șefă Galeriei naționale, a responsabiliei acestei expoziții, tov. Eugenia Antonescu, și a tov. Dana Herbay, Rodica Rădulescu și Marica Grigorescu.